

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สถานีพัฒนาที่ดินแม่ฮ่องสอน โทร. ๐ ๕๓๖๑ ๑๘๕๓

ที่ กษ ๐๘๑๓.๐๘/๑๘๓

วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขอส่งสรุปบทเรียนที่ได้จากการพัฒนาความรู้ เพื่อใช้ประกอบการประเมิน รอบที่ ๑ ปีงบประมาณ ๒๕๖๙

เรียน ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินแม่ฮ่องสอน

ตามที่ กองการเจ้าหน้าที่ ได้กำหนดให้บุคลากรของกรมพัฒนาที่ดินทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เข้าอบรมผ่านสื่อการเรียนการสอนระบบ LDD e-Training โดยเลือกอบรมอย่างน้อย ๒ เรื่อง และมีการสรุปบทเรียน จำนวน ๑ เรื่อง เพื่อพัฒนาความรู้และใช้เป็นผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดรายบุคคลด้านการพัฒนาบุคลากร ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๙ นั้น

ในการนี้ ข้าพเจ้าได้เข้าอบรมผ่านสื่อการเรียนการสอนและได้สรุปบทเรียนจำนวน ๑ เรื่องเรียบร้อยแล้ว โดยมีผลการทดสอบหลังการเรียนการสอนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๐ จำนวน ๒ หลักสูตร คือ

๑. แหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน รุ่น ๑/๒๕๖๙

๒. สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

พร้อมทั้งได้แนบสรุปบทเรียนและเอกสารหลักฐานการเข้ารับการพัฒนาความรู้ ดังรายละเอียดที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(นายณรรต สมจันทร์)

นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ

กรมพัฒนาที่ดิน

ใบประกาศนียบัตรให้ไว้เพื่อแสดงว่า

นายณรรศ สมจันทร์

**ได้ผ่านการฝึกอบรมการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ระบบ LDD e-Training
หลักสูตร “แหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน รุ่น 01 ปี 2569”**

รุ่นที่ 1/2569 : ตุลาคม 2568 - มีนาคม 2569

(นางสาวสุมิตรา วัฒนา)
อธิบดีกรมพัฒนาที่ดิน

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม

มอบวุฒิบัตรนี้เพื่อแสดงว่า

ณรรศ สมจันทร์

ได้ผ่านการเรียนและทดสอบตามเกณฑ์ที่กำหนด

หลักสูตร สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

ระยะเวลา ๓ ชั่วโมง

ขอให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี เพื่อสังคมรู้หน้าที่
เคารพสิทธิมนุษยชนและได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรมสืบไป

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๙

(นายไตรยฤทธิ์ เตมหิวงศ์)

อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

แบบรายงานผลการพัฒนาความรู้ของราชการ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๖

รอบการประเมินที่ ๑/๒๕๖๙ ตั้งแต่วันที่ ๑ ต.ค. ๒๕๖๘ - ๓๑ ก.ย. ๒๕๖๙

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙

ชื่อ-นามสกุล..... นายณรรต สมจันทร์..... ตำแหน่ง..... นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ.....

กลุ่ม/ฝ่าย..... วิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน สถานีพัฒนาที่ดินแม่ฮ่องสอน.....

หัวข้อการพัฒนา..... การเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนการสอน LDD.e-Training.....

..... หลักสูตร แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน รุ่นที่ ๑/๒๕๖๙.....

สถานที่..... สถานีพัฒนาที่ดินลำพูน..... วันที่..... ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙.....

วิทยากร/ผู้ให้ความรู้..... ดร.ธนากร นาเชียงใต้ ผู้อำนวยการสำนักวิศวกรรมเพื่อการพัฒนาที่ดิน.....

..... นายวิศิษฐ์ งามสม ผู้อำนวยการกลุ่มแผนงาน กองแผนงาน.....

..... นายสหรัฐ เชาว์วิไล นักวิชาการคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ กลุ่มฐานข้อมูลสารสนเทศ.....

..... นายศรวิทย์ วรรณะसार ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ ๔.....

..... นางสาวเสาวนีย์ ประจันศรี ผู้เชี่ยวชาญด้านวางระบบการพัฒนาที่ดิน สพข.๓.....

หน่วยงานที่จัดอบรม..... สำนักวิศวกรรมเพื่อการพัฒนาที่ดิน.....

สรุปสาระสำคัญ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้เรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

๒. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปสื่อสาร และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นได้

สรุปเนื้อหาสาระสำคัญ

บทที่ ๑ ความสำคัญของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เป็นโครงการที่มีความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ทำการเกษตร บรรเทาปัญหาภัยแล้งและเพิ่มผลผลิต รายได้ให้แก่เกษตรกร โดยเป็นโครงการที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนแม่บทการเกษตรและการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ รวมทั้งนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ความสำคัญในระดับนโยบายและประโยชน์ของโครงการที่เกิดเกษตรกรที่ช่วยให้มีน้ำในการผลิตในแปลง บรรเทาผลกระทบจากภัยแล้ง ยังเป็นการพัฒนาโครงการพื้นฐานที่ทำให้เกิดการบูรณาการต่อยอดการทำงานสู่การเพิ่มผลิตและรายได้ให้แก่เกษตรกร

มติคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบในหลักการ ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมพัฒนาที่ดิน จัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๔๗ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ บรรเทาปัญหาภัยแล้ง การขาดแคลนน้ำ และเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ซึ่งจะพิจารณาศักยภาพของพื้นที่ในการกักเก็บน้ำ คุณภาพของน้ำ รวมทั้งความพร้อมของเกษตรกรในการกำหนดพื้นที่ขุดสระน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ไร่. โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่าย ๒,๕๐๐ บาท/บ่อ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทานโดยการขุดสระน้ำในไร่นา
๒. เพื่อบรรเทาผลกระทบจากฝนทิ้งช่วง หรือภัยแล้ง ให้เกษตรกรสามารถทำการผลิตทางการเกษตรได้โดยใช้น้ำจากสระน้ำในไร่นา

โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๖ มีเป้าหมายดำเนินการจำนวน ๓๕,๓๘๐ บ่อ งบดำเนินงาน ๗๓๑.๑๒๗๗ ล้านบาท โดยมีพื้นที่ทางการเกษตรได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จำนวน ๗๐,๗๖๐ ไร่ เรียกว่า ๒ ไร่ ต่อ ๑ บ่อ

ผลลัพธ์ ผลสัมฤทธิ์ ผลประโยชน์โครงการ

๑) เกษตรกรมีแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นแหล่งต้นน้ำไว้ใช้ประโยชน์เพื่อทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้งหรือในเดือนที่ฝนทิ้งช่วง

๒) เกษตรกรมีพื้นที่สามารถทำการเพาะปลูกไม้ผลและผักสวนครัวได้จากดินบริเวณขอบบ่อ และมีพื้นที่สามารถเลี้ยงปลาได้จากสระน้ำ

ตัวอย่างผลสัมฤทธิ์ คือ เกษตรกรผลิตข้าวเฉลี่ย ๖๐๖.๓๙ กิโลกรัม/ไร่ หลังจากได้เข้าร่วมโครงการฯ สามารถผลิตข้าวเฉลี่ย ๗๕๐ กิโลกรัม/ไร่ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๐.๒๘ สำหรับรายได้เฉลี่ย ๕,๐๕๗ บาท/ไร่ หลังจากได้เข้าร่วมโครงการฯ รายได้เพิ่มขึ้น ๗,๖๕๒ บาท/ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๓๒ และจากเดิมที่ปลูกแต่ข้าว หลังจากได้เข้าร่วมโครงการฯ ทำให้ดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายขึ้น ได้แก่ การปลูกพืชไร่ ร้อยละ ๔๔.๓๗ ปลูกพืชผัก ร้อยละ ๒๔.๔๖ เลี้ยงสัตว์น้ำ ร้อยละ ๒๓.๑๖ เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ ๔.๓๓ ปลูกพืชสวน ร้อยละ ๓.๒๕

ความสอดคล้อง/เชื่อมโยง ระหว่างโครงการกับยุทธศาสตร์และนโยบายสำคัญ

แบ่งเป็น ๓ ระดับ

๑. แผนระดับที่ ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐

ด้านที่ ๒ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน และด้านที่ ๕ การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๒. แผนระดับที่ ๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติการเกษตร ภายใต้เป้าหมาย ผลผลิตการผลิตของภาคเกษตรเพิ่มขึ้น และตัวชี้วัด ได้แก่ อัตราผลผลิตการผลิตของภาคเกษตร (เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐) โดยมีแผนย่อยในระดับนี้ ๖ แผน ได้แก่

แผนแม่บทย่อยภายใต้แผนแม่บทการเกษตร

การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

แผนย่อย
6 แผน

เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น

เกษตรปลอดภัย

เกษตรชีวภาพ

เกษตรแปรรูป

เกษตรอัจฉริยะ

การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

โดยโครงการฯ เกี่ยวข้องกับแผนที่ ๖ การพัฒนาระบบนิเวศการเกษตร

เป้าหมาย : ประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วยมีการปรับตัวเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด : มูลค่าผลผลิตสินค้าเกษตรต่อหน่วย (เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๕)

๓. แผนระดับที่ ๓ แผนปฏิบัติการของส่วนราชการ ระยะ ๕ ปี หรือแผนปฏิบัติการเฉพาะด้าน ฯลฯ (พ.ศ.๒๕๖๖-๒๕๗๐) ประเด็นการพัฒนาด้าน ๔ บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

ตัวชี้วัด : ปริมาณเก็บกักน้ำเพิ่มขึ้น จำนวน ๒,๖๕๓ ล้านลูกบาศก์เมตร

แนวทางการพัฒนา : การเพิ่มผลผลิตของน้ำทั้งระบบ ในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล

แผนปฏิบัติการราชการกรมพัฒนาที่ดิน ระยะ ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

ประเด็นการพัฒนาด้าน ๑ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินให้เหมาะสมด้วยระบบบริหารจัดการเชิงรุก

เป้าหมาย

๑. พื้นที่เกษตรกรรมได้รับการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

๒. พื้นที่เพาะปลูกพืชที่ไม่เหมาะสมลดลง

ตัวชี้วัด

๑. จำนวนพื้นที่เกษตรกรรมได้รับการบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาที่ดินให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน (ไม่น้อยกว่า ๑๕ ล้านไร่ ภายในปี ๒๕๗๐)

๒) ร้อยละของพื้นที่เพาะปลูกพืชที่ไม่เหมาะสมลดลง (ร้อยละ ๑๐ ภายในปี ๒๕๗๐)

บทที่ ๒ หลักการบันทึกฐานข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

โปรแกรมระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายโครงการ จนถึงการสรุปข้อมูลความสำเร็จของการดำเนินโครงการ มีเครื่องมือต่าง ๆ ช่วยให้เกษตรกรสามารถส่งคำร้องขอรับบริการได้อย่างสะดวกผ่านระบบออนไลน์ และทุกหน่วยงานของกรมพัฒนาที่ดินที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานสามารถทำงานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และตรวจสอบได้

ระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ประกอบด้วยเครื่องสำหรับผู้ใช้งาน ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑. เกษตรกรผู้ลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

เกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานสามารถลงทะเบียนเพื่อขอรับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการได้ หากเกษตรกรมีคุณสมบัติครบถ้วนและได้รับการคัดเลือก จะได้รับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินเพื่อทำสัญญาและดำเนินการขุดแหล่งน้ำต่อไป

๒. สถานีพัฒนาที่ดิน

เมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณ สถานีพัฒนาที่ดินจะคัดเลือกเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจากรายชื่อเกษตรกรผู้ลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และส่งรายชื่อให้แก่สำนักงานพัฒนาที่ดินเขตเพื่อพิจารณาและรวบรวมข้อมูลส่งต่อไปยังกองแผนงานเพื่อพิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับการอนุมัติรายชื่อแล้ว จะดำเนินการติดต่อเกษตรกรเพื่อทำสัญญาเข้าร่วมโครงการ จัดหาผู้รับเหมา และบันทึกข้อมูลความก้าวหน้า ของการดำเนินงานจนกว่าจะแล้วเสร็จ

๓. สำนักงานพัฒนาที่ดิน

ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมการดำเนินโครงการในพื้นที่รับผิดชอบ ตรวจสอบรายชื่อเกษตรกรที่ได้รับ การคัดเลือกโดยสถานีพัฒนาที่ดินในพื้นที่และรวบรวมส่งให้กองแผนงานเพื่อรับการอนุมัติต่อไป

๔. กองการเจ้าหน้าที่

ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมการดำเนินโครงการของกรมพัฒนาที่ดิน จัดสรรงบประมาณและกำหนดเป้าหมายแหล่งน้ำของแต่ละหน่วยงาน ดำเนินการอนุมัติรายชื่อเกษตรกรผู้ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ และสรุปข้อมูลผลการดำเนินการ

การบันทึกข้อมูล

ในการบันทึกข้อมูลของระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในโรนานอกเขตชลประทาน มีผู้ที่ เกี่ยวข้อง ๔ กลุ่มได้แก่ เกษตรกร สถานีพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต และกองแผนงาน โดยผู้ใช้งานแต่ละกลุ่มมีการบันทึกข้อมูลดังนี้

๑. กองแผนงานกำหนดเป้าหมายจำนวนแหล่งน้ำในโรนานอกเขตชลประทาน ประจำปี งบประมาณ กองแผนงานทำหน้าที่ดูแลภาพรวมของโครงการ ในแต่ละปีงบประมาณ กองแผนงานจะกำหนด เป้าหมายในการจัดสร้างแหล่งน้ำในโรนานอกเขตชลประทาน โดยจะจัดสรรเป้าหมายการดำเนินงานให้แก่ สถานีพัฒนาที่ดินแต่ละแห่งตามความเหมาะสม

๒. เกษตรกรลงทะเบียนขอแหล่งน้ำในโรนานอกเขตชลประทาน

เกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมโครงการสามารถลงทะเบียนในระบบลงทะเบียนเกษตรกรเพื่อขอรับ คัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาที่ดิน เกษตรกรลงทะเบียนโดยกรอกข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เลขที่บัตรประชาชน ชื่อ ที่อยู่ ช่องทางการติดต่อ พิกัดที่ต้องการขุดแหล่งน้ำ ข้อมูลเอกสารสิทธิ และอื่น ๆ เพื่อใช้ประกอบการ ตัดสินใจในการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ เมื่อกรอกข้อมูลครบถ้วนแล้วให้คลิกปุ่ม “ลงทะเบียน” เพื่อ ส่งข้อมูล หากเกษตรกรได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ จะได้รับการติดต่อจากเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไป

๓. สถานีพัฒนาที่ดินคัดเลือกเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม

หลังจากที่ได้รับการจัดสรรเป้าหมายการจัดสร้างแหล่งน้ำในโรนานอกเขตชลประทานแล้ว สถานีพัฒนาที่ดินจะดำเนินการคัดเลือกเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจากบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่ลงทะเบียน ขอแหล่งน้ำในโรนานอก

๔. สำนักงานพัฒนาที่ดินเขตตรวจสอบรายชื่อเกษตรกรและส่งต่อข้อมูลให้แก่กองแผนงาน

หลังจากที่สถานีพัฒนาที่ดินคัดเลือกเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมแล้ว รายชื่อจะถูกส่ง มายังสำนักงานพัฒนาที่ดินเขตเพื่อตรวจสอบก่อนนำส่งกองแผนงานเพื่อพิจารณาอนุมัติ เจ้าหน้าที่ของ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขตจะได้รับรายชื่อเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกจากสถานีพัฒนาที่ดินในพื้นที่รับผิดชอบ และดำเนินการตรวจสอบข้อมูล หากพบว่ามีเกษตรกรที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมจะส่งกลับให้สถานีพัฒนา ที่ดินแก้ไขรายชื่อ จนกระทั่งข้อมูลถูกต้องแล้วจึงส่งต่อรายชื่อให้กองแผนงานพิจารณาอนุมัติต่อไป

๕. กองแผนงานตรวจสอบและอนุมัติรายชื่อเกษตรกร

เมื่อได้รับรายชื่อกเกษตรกรจากสำนักงานพัฒนาที่ดินเขตแล้ว กองแผนงานจะตรวจสอบและ อนุมัติรายชื่อกเกษตรกร หลังจากที่ได้รับรายชื่อกเกษตรกรจากสำนักงานพัฒนาที่ดินเขตแล้ว กองแผนงานจะ ตรวจสอบและอนุมัติรายชื่อกเกษตรกร หากพบว่ามีเกษตรกรที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสมจะส่งกลับให้สำนักงาน พัฒนาที่ดินเขตแก้ไขรายชื่อกและ ส่งกลับมาใหม่อีกครั้ง

๖. สถานีพัฒนาที่ดินจัดหาผู้รับเหมาเพื่อทำสัญญาขุดแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานให้แก่ เกษตรกร ผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนย่อย ได้แก่

๖.๑ ลงทะเบียนผู้รับเหมา เป็นการลงทะเบียนผู้รับเหมาที่จะเข้ามารับผิดชอบโครงการ โดย ต้องบันทึก ข้อมูลชื่อบริษัท ประเภทบริษัท เลขประจำตัวผู้เสียภาษี ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ และข้อมูล อื่น ๆ

๖.๒ บันทึกรายละเอียดสัญญา เป็นขั้นตอนการบันทึกรายละเอียดสัญญาที่ทำกับผู้รับเหมา เริ่มต้นจาก การบันทึกรายละเอียดสัญญาที่ทำกับผู้รับเหมา ได้แก่ เลขที่สัญญา ผู้รับเหมา วันที่ทำสัญญา วันที่ สิ้นสุดสัญญา วงเงินจัดซื้อจัดจ้าง และข้อมูลอื่น ๆ โดยเลือกผู้รับเหมาจากรายชื่อกผู้รับเหมาที่ได้รับการ ลงทะเบียนแล้ว

๖.๓ บันทึกรายชื่อกเกษตรกรที่ผู้รับเหมารับผิดชอบดำเนินการขุดแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต ชลประทาน ต่อเนื่องจากการบันทึกข้อมูลสัญญาที่ทำกับผู้รับเหมา สำนักงานพัฒนาที่ดินจะต้องระบุจำนวน แหล่งน้ำที่ ผู้รับเหมาจะต้องรับผิดชอบตามสัญญา โดยเลือกจากคำขอของเกษตรกรที่ได้รับการอนุมัติเข้าร่วม โครงการ

๗. สถานีพัฒนาที่ดินบันทึกความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการ

สถานีพัฒนาที่ดินบันทึกสถานะการดำเนินงาน จำนวนบ่อที่ขุดแล้วเสร็จ ภาพถ่ายโครงการ ทั้ง ภาพของโครงหลัง เสร็จสิ้นการขุดและภาพการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

นอกจากส่วนการบันทึกข้อมูลตามลำดับขั้นตอนข้างต้นแล้ว ระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่ง น้ำในไร่นานอกเขต ชลประทานยังสามารถแสดงรายงานสรุปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเห็นภาพรวมของการ โครงการและติดตาม ความก้าวหน้าของการดำเนินงานได้

รายงานแบบต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่สามารถเรียกดูได้สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ หมวด ได้แก่

- ๑) การสมัครเข้าร่วมโครงการ
- ๒) แผนการดำเนินงาน
- ๓) ผลการดำเนินงาน
- ๔) ข้อมูลการก่อสร้าง

ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของสถานีพัฒนาที่ดินและสำนักงานพัฒนาที่ดินเขตจะสามารถเรียกดูได้เฉพาะ รายงานใน หมวดการสมัครเข้าร่วมโครงการ แผนการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานเท่านั้น ในขณะที่ เจ้าหน้าที่ของกอง แผนงานจะสามารถเรียกใช้รายงานได้ครบทั้ง ๔ หมวด

๑. รายการคำขอความต้องการแหล่งน้ำในโครงการฯ อยู่ในหมวดการสมัครเข้าร่วมโครงการ สามารถ เรียกดูข้อมูลคำร้องขอเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรได้ โดยสามารถตั้งเงื่อนไขค้นหาตามพื้นที่ สถานะ คำขอ รวมถึงหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชนของเกษตรกร

๒. แผนการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำฯ รายอำเภอ/ตำบล อยู่ในหมวดแผนการดำเนินงาน ทำให้ทราบ ว่าเป้าหมายรายตำบลที่ได้รับการจัดสรรโดยกองแผนงาน

๓. แผนที่สรุปแผนการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำฯ ทั้งประเทศ อยู่ในหมวดแผนการดำเนินงาน ช่วยให้ เห็นได้ว่าในแต่ละพื้นที่ได้รับจัดสรรโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมากน้อยเพียงใด โดย แยกจากสี ที่ปรากฏบนแผนที่

๓.๑ สรุปผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำฯ รายจังหวัด

อยู่ในหมวดผลการดำเนินงาน แสดงข้อมูลว่าแต่ละจังหวัดมีจำนวนเกษตรกรที่ลงทะเบียนเข้าร่วม โครงการ แผนที่ได้รับ การจัดสรร ผลการดำเนินงานที่แล้วเสร็จ และจำนวนของเกษตรกรที่ลงทะเบียนเข้าร่วม โครงการแต่ยังไม่ได้รับ การคัดเลือกเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนเท่าไร

๓.๒ แผนภูมิแท่งแผน-ผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำฯ รายจังหวัด

อยู่ในหมวดผลการดำเนินงาน ใช้สำหรับสร้างแผนภูมิแท่งเพื่อเปรียบเทียบแผนและผลการดำเนิน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานในแต่ละปีงบประมาณของสถานีพัฒนาที่ดิน

๓.๓ สรุปข้อมูลการก่อสร้างแหล่งน้ำตามประเภทงบประมาณ รายจังหวัด

อยู่ในหมวดข้อมูลการก่อสร้างที่สามารถเข้าถึงได้เฉพาะเจ้าหน้าที่กองแผนงาน ใช้แสดงข้อมูล แผนและผลการ ดำเนินโครงการของในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีพัฒนาที่ดินต่าง ๆ จำแนกตามประเภท งบประมาณ

โปรแกรมระบบบริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นเครื่องมือที่ได้รับการ พัฒนาขึ้นเพื่อ สนับสนุนการทำงานในด้านต่าง ๆ ทั้งในเรื่องการรวบรวมข้อมูล การนำเสนอข้อมูลเพื่อช่วย ประกอบการตัดสินใจ รวมถึงการติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการ หวังว่าหลังจากที่ได้เรียนรู้ กระบวนการทำงานของระบบ บริหารจัดการข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานนี้แล้ว ผู้เรียนจะ สามารถเข้าใจภาพรวมของการดำเนิน โครงการได้ชัดเจนขึ้น

บทที่ ๓ การคัดเลือกพื้นที่ และรูปแบบการก่อสร้าง

บทที่ 3 การคัดเลือกพื้นที่ และรูปแบบการก่อสร้าง

สำนักวิทยกรรมเพื่อการพัฒนาที่ดิน
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๓.๑ การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย

ข้อ ๑. พื้นที่ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาขนาด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร ต้องเป็นพื้นที่ ทำ การเกษตรและมีเอกสารสิทธิที่ดินที่หน่วยงานรัฐเป็นผู้ออกให้ ได้แก่

- โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ ได้แก่ น.ส.๓ น.ส.๓ ก. น.ส.๓ ข.
- แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน ส.ค.๑
- หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ น.ค.๓ กสน.๕
- หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. ๔-๐๑ ส.ป.ก. ๔-๑๔ ส.ป.ก. ๔-๑๘
- ใบจอง น.ส.๒ น.ส.๒ ก.
- พื้นที่ คทช.

- พื้นที่โครงการพระราชดำริที่มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกร
- เอกสารใบรับรองให้ใช้ประโยชน์ที่ดินที่ออกจากกรมป่าไม้และกรมอุทยาน

ข้อ ๒. เป็นพื้นที่ที่อยู่นอกเขตชลประทาน ขาดแคลนระบบที่จะจัดส่งน้ำไปถึงได้ตลอดปี และ ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเป็นประจำ หรือแล้งซ้ำซาก

ข้อ ๓. พื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาตามเงื่อนไขของโครงการต้องเป็นพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำ โดยพิจารณาจากคุณสมบัติของดินที่มีผลต่อปริมาณน้ำที่จะกักเก็บได้ ตามระดับความเหมาะสมของดิน ได้แก่ ความซึมน้ำของดิน (Permeability) ปริมาณหินพื้นผิวที่ไหลอยู่บนดิน ความลาดชันของพื้นที่ไม่ควรเกิน ๑๕% และเป็นดินที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว เลว และเลวมาก หลีกเลี้ยงพื้นที่ที่เป็นดินทรายจัด พื้นที่เกลือขึ้นเป็นดินเค็ม พื้นที่ซึ่งมีก้อนหินขนาดใหญ่ ซึ่งหากก่อสร้างไปจะทำให้ไม่สามารถ เก็บกักน้ำไว้ใช้ได้นานคุณภาพน้ำไม่ดี

ข้อ ๔. ในกรณีขุดสระน้ำความลึกไม่เกิน ๓ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการจากปากสระน้ำข้างละ ๒ เมตร เช่น ก่อสร้างสระน้ำขนาด กว้าง ๒๕ เมตร ยาว ๒๘ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการ ที่มีขนาดไม่น้อยกว่า กว้าง ๒๙ เมตร ยาว ๓๒ เมตร ส่วนในกรณีขุดสระน้ำลึกเกิน ๓ เมตร ต้องมีระยะเว้นไม่น้อยกว่าที่กำหนด ตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

๓.๒ รูปแบบการก่อสร้าง

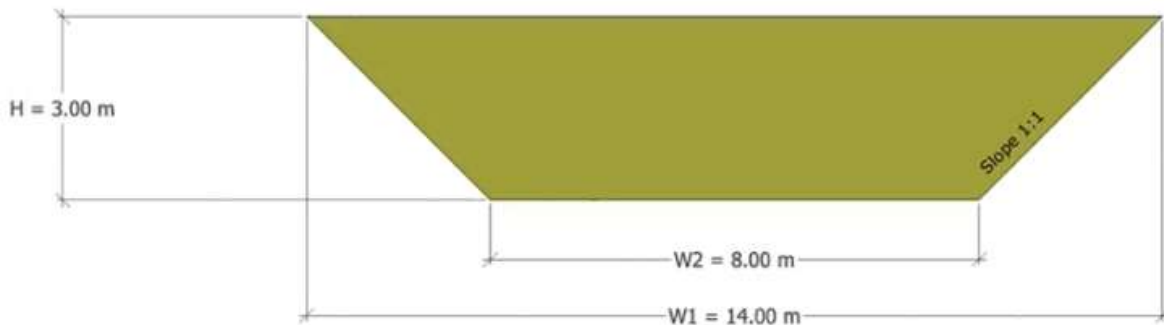
สระน้ำ คือ แหล่งเก็บขังน้ำฝน หรือน้ำซับที่ไหลซึมออกมาจากดิน โดยการขุดดินออกให้เป็นที่สำหรับขังน้ำ ให้มีขนาดความจุตามปริมาณน้ำที่ต้องการจะเก็บขังไว้ใช้งานดินขุด คือ การขุดดินให้ได้ขนาดความกว้าง ความยาว ความลึก และลาดด้านข้าง ตามที่ กำหนดในแบบ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่เก็บกักน้ำ โดยมีข้อกำหนด ดังนี้

๑. ลาดด้านข้าง การขุดดินจะต้องมีความมั่นคงไม่เกิดการสั่นไถลของลาดตลิ่ง การขุดดิน ความลึกไม่เกิน ๓ เมตร สามารถใช้ลาดด้านข้าง ๑ : ๑ , ๑ : ๑.๕ และ ๑ : ๒ การกำหนดความลาดด้านข้าง ของดินขึ้นอยู่กับชนิดของดินที่จะขุด โดยมีข้อเสนอแนะว่าดินเหนียวปนทรายควรมีลาดด้านข้าง ๑ : ๒

๒. ความลึก การขุดดินหากลึกเกิน ๓.๐๐ ม. ต้องปฏิบัติตาม กฎหมายว่าด้วยการขุดดินและ ถมดิน

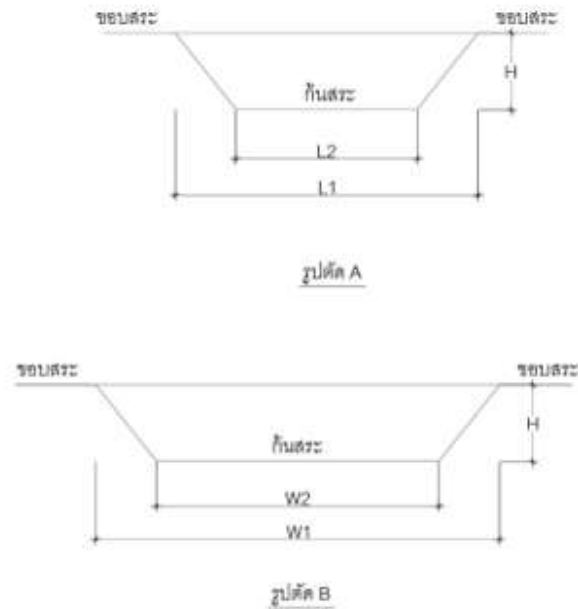
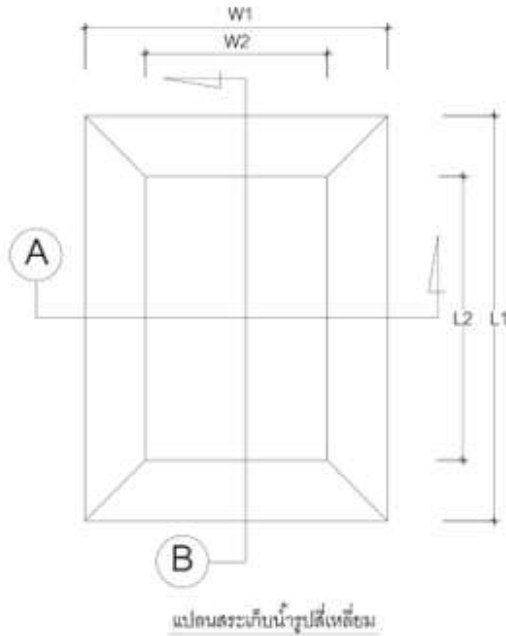
๓. การขุดดินใกล้แนวเขตที่ดินของผู้อื่นจะต้องมีระยะของขอบสระน้ำห่างจากแนวเขตที่ดิน ผู้อื่นไม่น้อยกว่าสองเท่าของความลึกสระน้ำ และนำดินที่ขุดมาถมเป็นคันล้อมรอบสระน้ำหรือปรับพื้นที่ภายใน แปลงให้เรียบร้อย

๔. ในการขุดดิน ถ้าพบโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซากดึกดำบรรพ์ หรือแร่ ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ หรือทางการศึกษาในด้านธรณีวิทยา ให้ผู้ขุดดิน ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

สำหรับรูปแบบของสระน้ำตามโครงการฯ

กรมพัฒนาที่ดินได้ออกแบบสระน้ำมาตรฐานความจุ ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร ซึ่งมีความกว้าง ความยาว ความลึก และลาดด้านข้างที่ต่างกันได้ สามารถคำนวณปริมาณดินขุด โดยการพิจารณาจากตาราง แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความกว้าง ความยาว และความลึกของสระน้ำเมื่อมีปริมาตรดินขุด ๑,๒๖๐ ลูกบาศก์เมตร ที่ความลาดด้านข้างต่าง ๆ กัน

- W1 = ความกว้างขอบสระ (เมตร)
- W2 = ความกว้างก้นสระ (เมตร)
- L1 = ความยาวขอบสระ (เมตร)
- L2 = ความยาวก้นสระ (เมตร)
- H = ความลึกของสระ (เมตร)

รูปแบบแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ขนาด ๑,๒๖๐ ลบ.ม. กรณีความลึก ๒ - ๓ เมตร

บทที่ ๔ กระบวนการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

กระบวนการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การรับสมัครเกษตรกร

๑.๑ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการรับสมัครเกษตรกรเข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต ชลประทาน ผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ของกรมพัฒนาที่ดิน www.ddd.go.th

๑.๒ ประสานงานกับหน่วยงานหรือบุคคลในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. หมอเดิน อาสา และผู้นำท้องถิ่น ชี้แจงทำความเข้าใจให้ความรู้กับเกษตรกร

๑.๓ สำรวจความต้องการของเกษตรกร

๑.๔ เกษตรกรที่สนใจ กรอกรายละเอียดความต้องการลงในใบสมัครตามแบบฟอร์มความต้องการแหล่งน้ำในไร่นา ให้แก่เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน หรือยื่นคำร้องขอรับบริการแหล่งน้ำในไร่นานอก

๑.๕ เขตชลประทานที่เว็บไซต์ของกรมพัฒนาที่ดิน www.ddd.go.th ภายใต้ลิงค์ https://www.ddd.go.th/WEB_Water/

๑.๖ เจ้าหน้าที่สถานีพัฒนาที่ดิน จัดเก็บรวบรวมข้อมูลเรียงลำดับความต้องการเป็นข้อมูลรวบรวมเก็บไว้ การคัดเลือกเกษตรกร คัดเลือกจากแผนความต้องการสระน้ำที่เกษตรกรได้มายื่นความจำนงไว้แล้ว ซึ่งเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีเกณฑ์ ดังนี้

๑) เกษตรกร มีความพร้อม สามารถสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขุดสระน้ำ บ่อละ ๒,๕๐๐ บาท

๒) เป็นเจ้าของพื้นที่ก่อสร้างที่ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร มีเอกสารสิทธิ์ และมีหนังสือยินยอมให้เข้าดำเนินการก่อสร้าง

- กรณีเจ้าของร่วม ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมทุกคน

- กรณีเช่าพื้นที่ทำการเกษตร ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของพื้นที่ โดยมีหนังสือแสดงความยินยอม

- กรณีเจ้าของที่ดินเป็นบิดา/มารดา และถึงแก่กรรม โดยยังไม่ได้มอบเอกสารสิทธิ์ให้ผู้ใดผู้หนึ่งหรือหลายคนเป็นเจ้าของตามกฎหมาย แต่มีการรับรู้กันภายในครอบครัว ต้องมีหนังสือแสดงความยินยอมจากผู้เกี่ยวข้องภายในครอบครัวมากกว่า ๑ คน และยืนยันว่าบุคคลนั้นได้ทำการเกษตรในพื้นที่นั้นจริง

๒. การตรวจสอบพื้นที่

๒.๑ พื้นที่ทำการเกษตร มีเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ได้แก่

• โฉนดที่ดิน หนังสือรับรองการทำประโยชน์ ได้แก่ น.ส.๓ น.ส.๓ ก. น.ส.๓ ข.

• แบบแจ้งการครอบครองที่ดิน ส.ค.๑

• หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ น.ค.๓ กสน.๕

• หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. ๔-๐๑ ส.ป.ก. ๔-๑๔ ส.ป.ก. ๔-๑๘

• ใบจอง น.ส.๒ น.ส.๒ ก.

• พื้นที่ คทช.

• พื้นที่โครงการพระราชดำริที่มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกร

• เอกสารใบรับรองให้ใช้ประโยชน์ที่ดินที่ออกจากรมป่าไม้และกรมอุทยาน

๒.๒ อยู่นอกเขตชลประทาน

๒.๓ มีประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำ มีความเหมาะสมของดินในการขุดสระน้ำ หลีกเลี่ยงพื้นที่ดินทรายจัด พื้นที่ดินเค็ม พื้นที่มีก้อนหินขนาดใหญ่

๒.๔ กรณีขุดสระน้ำความลึกไม่เกิน ๓ เมตร ควรมีพื้นที่ดำเนินการจากปากสระน้ำข้างละ ๒ เมตร

๒.๕ กรณีที่จุดสระน้ำลึกเกิน ๓ เมตร ต้องมีระยะเว้นไม่น้อยกว่าที่กำหนดตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

๒.๖ จัดกลุ่มเป้าหมายการจัดการจัดสรรพื้นที่ก่อสร้างโดยขนาดของกลุ่ม และการกระจายตัวของสระน้ำต้องเหมาะสมกับการบริหารจัดการเครื่องจักรกล

๓. การยกเลิกและการสละสิทธิ์เข้าร่วมโครงการ

กรณีที่ ๑: สละสิทธิ์ก่อนทำสัญญา

๑. เกษตรกรแจ้งความต้องการยกเลิกการขุดโดยกรอกแบบฟอร์มใบยินยอมสละสิทธิ์พร้อมเหตุผลความจำเป็นในการขอยกเลิกเข้าร่วมโครงการฯ

๒. เจ้าหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและคัดเลือกรายชื่อเกษตรกรที่มีความพร้อมที่จะดำเนินการขุดสระน้ำ ตามลำดับคำขอ ภายในพื้นที่ตำบลเดียวกันเพื่อเข้ารับสิทธิ์แทน

๓. สถานีพัฒนาที่ดินเสนอรายชื่อเกษตรกรสละสิทธิ์ และรับสิทธิ์แทน ต่อผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขตเพื่ออนุมัติ

๔. ดำเนินการทำสัญญาจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบฯ

กรณีที่ ๒: สละสิทธิ์หลังจากการทำสัญญา

๑. เกษตรกรแจ้งความต้องการยกเลิกการขุดโดยกรอกแบบฟอร์มใบยินยอมสละสิทธิ์พร้อมเหตุผลความจำเป็นในการขอยกเลิกเข้าร่วมโครงการต่อเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมงาน

๒. เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมงาน ตรวจสอบข้อเท็จจริง และทำบันทึกรายงานต่อประธานคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ เพื่อทราบ

๓. เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมงานตรวจสอบ คัดเลือกและเสนอรายชื่อเกษตรกรรายใหม่ เพื่อรับสิทธิ์แทนและทำรายงานคณะกรรมการตรวจการจ้างเสนอต่อผู้อำนวยการสถานี(ผู้ว่าจ้าง) เพื่อทราบและขออนุมัติแก้ไข เปลี่ยนแปลงรายชื่อแนบท้ายสัญญา

๔. ผู้อำนวยการสถานี(ผู้ว่าจ้าง) อนุมัติ และส่งรายงานการขอยกเลิกแทนที่เสนอผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาที่ดินเขตเพื่ออนุมัติ

๕. แจ้งผู้รับจ้างเพื่อแก้ไขสัญญาฯ

๖. ดำเนินการตามสัญญาที่แก้ไขแล้ว

๔. กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง

๑. การขุดสระน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การควบคุมงาน

๑.๑ ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดิน แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจการจ้าง/คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ และมอบหมายผู้ควบคุมงาน/ผู้ช่วยควบคุมงาน ตามหนังสือคณะกรรมการวินิจฉัยปัญหาการจัดซื้อจัดจ้าง และการบริหารพัสดุภาครัฐ กรมบัญชีกลาง ที่ กค (กวจ) ๐๔๐๕.๒/๐๑๘๙๐๙ ลงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๑

๑.๒ ผู้ควบคุมงาน คือ เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินที่รับผิดชอบพื้นที่นั้น ๆ เป็น ผู้ตรวจสอบ ควบคุม ตำแหน่งการขุด ขนาดของสระน้ำ ตามกำหนด และตามรูปแบบที่กำหนด

***สระน้ำที่มีความลึก > ๓ เมตร การควบคุมงานต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการขุดดินและถมดิน

๑.๓ กรณีที่การก่อสร้างต่อพื้นที่มีจำนวนมากเกินกว่าที่เจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาที่ดินที่รับผิดชอบ พื้นที่นั้น จะสามารถเข้ามาควบคุม ตรวจสอบการทำงานของผู้รับจ้างได้ทั้งหมด ให้เจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาที่ดิน ขอความร่วมมือจากหมอดินอาสาและเกษตรกรเจ้าของสระน้ำ เป็นผู้ช่วยควบคุมงาน ดูแลการทำงานของ ผู้รับจ้างให้ เป็นไปตามขนาดและรูปแบบที่กำหนด การมอบหมายหมอดินอาสาให้เป็นผู้ควบคุม กำกับดูแลการดำเนินงานของ ผู้รับจ้าง ต้องมีหนังสือมอบหมายจากผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินประจำจังหวัดนั้น ๆ ควบคุม ระยะเวลา ดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญาการจ้าง และจัดบันทึกสภาพการปฏิบัติงานของผู้รับจ้างและ เหตุการณ์แวดล้อม เป็นรายวันพร้อมผลการปฏิบัติงาน หากพบปัญหาจากการควบคุมงาน ให้รายงานต่อคณะกรรมการตรวจการจ้าง

๑.๔ เมื่อการขุดสระน้ำเสร็จสิ้น ให้ส่งใบมอบงานจากผู้รับจ้างที่ผู้ควบคุมงานลงนามในเอกสารส่งให้ คณะกรรมการตรวจการจ้าง/คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ

๒. การติดตามผลการขุดสระน้ำ

การติดตามผลการขุดสระน้ำ

บทที่ ๕ การดูแลรักษาแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การที่แหล่งน้ำในไร่นาหรือสระน้ำจะมีอายุการใช้งานได้นานนั้นจำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาอย่างเหมาะสม สระน้ำจะมีประสิทธิภาพในการกักเก็บน้ำได้ลดลง หากสระน้ำตื้นเขินควรป้องกันโดยไม่ให้ดินขอบบ่อไหลลงไปในบ่อ และป้องกันไม่ให้ดินข้างนอกที่ไหลมากับน้ำเข้ามาในบ่อได้ นอกจากนี้ยังต้องดูแลให้คันบ่อมีความแข็งแรง ซึ่งการดูแลรักษาแหล่งน้ำต้องทำอย่างสม่ำเสมอ ดังนี้

ก่อนฤดูฝน ต้องกำจัดวัชพืชที่ขึ้นปกคลุมรอบรอบ ๆ บ่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณทางน้ำเข้าให้ เรียบร้อย เพื่อจะให้น้ำฝนไหลเข้าบ่อได้อย่างสะดวกและไม่เกิดการกัดเซาะ

หลังฤดูฝน เมื่อบ่อเก็บกักน้ำไว้แล้ว ให้ตรวจดูบริเวณรอบ ๆ บ่อ หากมีการรั่วซึมให้ดำเนินการแก้ไข โดยการบดอัดหรือใช้ดินเหนียวปิดทับ กรณีมีร่องรอยการกัดเซาะบริเวณทางน้ำเข้าหรือบริเวณขอบบ่อ ให้ทำการปรับแต่งแล้วปลูกหญ้าซ่อมแซมให้เรียบร้อย

๑. การปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินบริเวณขอบบ่อ

เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมสระน้ำในไร่นาจากกรมพัฒนาที่ดิน เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร จำเป็นต้องมีการป้องกันการพังทลายของดินบริเวณขอบบ่อ เนื่องจากบริเวณด้านข้างของแหล่งน้ำในไร่นาที่เกิดจากการขุดดินออกเพื่อให้เป็นบ่อ จะมีความลาดชันและผิวดินเปิดโล่งไม่มีสิ่งปกคลุมทำให้น้ำกัดเซาะดินลงไปภายในบ่อเกิดการตื้นเขิน จึงควรมีการป้องกันเศษตะกอนดินหรือสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ไม่ให้ไหลลงบ่อ โดยกรมพัฒนาที่ดินแนะนำให้เกษตรกรปลูกหญ้าแฝกบริเวณขอบบ่อ เพื่อยึดขอบบ่อไม่ให้พังทลาย ดังนี้

๑.๑ การปลูกหญ้าแฝก เกษตรกรควรขุดแนวร่องปลูกตามแนวระดับ จำนวน ๒ แถว แถวแรก อยู่โดยรอบขอบบ่อห่างจากบริเวณริมขอบบ่อ ๕๐ เซนติเมตร และแถวที่ ๒ ปลูกที่ระดับน้ำสูงสุด ๑ แถว และ อาจปลูกเพิ่มอีก ๑ - ๒ แถว ซึ่งขึ้นอยู่กับความลึกของขอบบ่อและจำนวนกล้าหญ้าแฝก

๑.๒ ควรใส่ปุ๋ยหมักรองพื้นในร่องปลูกเพื่อเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ซึ่งจะช่วยให้หญ้าแฝกมีการเจริญเติบโต แตกกิ่งใหม่ได้เร็วขึ้นและรากเจริญลงในดินได้ดี

๑.๓ หากเกษตรกรมีกล้าหญ้าแฝกแบบเพาะชำถุงขนาดเล็ก ควรใช้ระยะปลูกห่าง ๑๐ เซนติเมตรหรือมีกล้าหญ้าแฝกแบบลากเปลือย (ที่เกิดรากอ่อนแล้ว) นำไปปลูกโดยใช้ระยะห่าง ๕ เซนติเมตร ควรปลูกในช่วงฤดูฝน จะทำให้กล้าหญ้าแฝกเจริญขึ้นได้ง่าย

๑.๔ หลังจากปลูกหญ้าแฝกแล้ว เกษตรกรควรปลูกซ่อมในจุดที่หญ้าแฝกตาย เพื่อให้แนวรั้วหญ้าแฝกหนาแน่น

๑.๕ เมื่อปลูกหญ้าแฝกได้ประมาณ ๓ เดือน ควรตัดใบหญ้าแฝกให้สูงจากระดับผิวดิน ๕๐ เซนติเมตร เพื่อเร่งการแตกกอ โดยเกษตรกรนำใบหญ้าแฝกไปใช้ประโยชน์เป็นวัสดุคลุมดินบริเวณโคนต้นไม้ผล แปลงผัก เพื่อช่วยรักษาความชื้นในดินและช่วยเพิ่มปริมาณดินอินทรีย์วัตถุให้แก่ดินได้

๑.๖ บริเวณขอบสระน้ำในไร่นานอกจากปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายขอบบ่อ เกษตรกรยังสามารถปลูกพืชผักสวนครัว หรือไม้ผลต่าง ๆ ไว้บริเวณในครัวเรือนเป็นการใช้ประโยชน์บ่อน้ำในไร่นาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. การดูแลรักษาคุณภาพน้ำโดยใช้ปัจจัยการผลิตของกรมพัฒนาที่ดิน

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรักษาน้ำให้มีคุณภาพดีต่อการผลิตทางการเกษตร ทั้งด้านกายภาพ ชีวภาพและเคมีของน้ำ การรักษาคุณภาพน้ำให้สะอาดสามารถใช้วิธีทางเทคโนโลยีชีวภาพโดยมีการจัดการดังนี้ คือ

๒.๑ การใส่ปุ๋ยหมักลงในบ่อน้ำ นำปุ๋ยหมักที่ผลิตได้จากการใช้ผลิตภัณฑ์สารเร่งซูเปอร์ พด.๑ ของกรมพัฒนาที่ดิน ใส่ลงในบ่อน้ำทุก ๑ เดือน ในอัตรา ๒๕๐ กิโลกรัมต่อปริมาตรน้ำ ๔๐๐ ลูกบาศก์เมตรเชื้อจุลินทรีย์ย่อยสลายเซลล์ลูโลสจากปุ๋ยหมักจะช่วยย่อยสลายเศษชีเลนบริเวณผิวก้นบ่อ เพื่อป้องกันการ เกิดการเน่าเสียของเศษชีเลน

๒.๒ การใส่น้ำหมักชีวภาพลงในบ่อน้ำ นำน้ำหมักชีวภาพที่ผลิตได้จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรลักษณะสด เช่น เศษปลา ผักผลไม้ และเศษอาหารในครัวเรือน โดยใช้ผลิตภัณฑ์สารเร่งซูเปอร์ พด.๒ หรือสารเร่ง พด.๖ ของกรมพัฒนาที่ดิน ใส่ลงในบ่อน้ำอัตรา ๑ ลิตรต่อน้ำปริมาตร ๑๐ ลูกบาศก์เมตร เพื่อเป็นการช่วยกำจัดของเสียที่เกิดจากการทำงานของจุลินทรีย์และรักษาระดับความเป็นกรดเป็นด่างของน้ำ ให้มีความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร

๓. การดูแลรักษาคุณภาพน้ำในบ่อในพื้นที่ดินเปรี้ยวจัด

พื้นที่ดินเปรี้ยวจัดนอกจากมีปัญหาจากสภาพดินเป็นกรดแล้ว น้ำในบริเวณพื้นที่ยังเป็นกรดจัดอีกด้วย เมื่อขุดบ่อในพื้นที่ดังกล่าว โดยขุดดินชั้นล่างล่างขึ้นมาอยู่บริเวณขอบบ่อ ซึ่งทำให้ดินบริเวณบ่อและขอบบ่อมีความเป็นกรดรุนแรงมากขึ้น เมื่อปล่อยน้ำเข้าไปขังในบ่อดังกล่าว น้ำจะละลายกรดออกมาทำให้น้ำเป็นกรด นอกจากนั้นแล้วเมื่อฝนตกน้ำฝนชะล้างกรดจากดินขอบบ่อลงไปสะสมในบ่อเพิ่มความเป็นกรดของน้ำในบ่อมากขึ้น ดังนั้นการใช้ประโยชน์ของน้ำในบ่อที่ขุดเพื่อการอุปโภคบริโภค ปลูกพืชและเลี้ยงปลานั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับสภาพดินในบ่อ ดินขอบบ่อและน้ำในบ่อให้เหมาะสม โดยปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

๓.๑ โรยปูนทั่วพื้นที่ในบ่อและขอบบ่อทิ้งไว้ประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ วัน หรือจนกว่าฝนตก แล้วกักเก็บน้ำในบ่อให้มีระดับน้ำสูงอย่างน้อย ๒ เมตร จากก้นบ่อขึ้นมาเพื่อป้องกันการเกิดกรดเพิ่มขึ้น

๓.๒ ตรวจสอบวัดความเป็นกรดเป็นด่างของน้ำในบ่อหลังขังน้ำ และตรวจวัดทุก ๗ ถึง ๑๐ วัน ถ้ายังเป็นกรดสูง ควรใส่ปูนลงบ่อโดยใช้ปูน ๑ กิโลกรัมต่อน้ำ ๑ ลูกบาศก์เมตร จนกว่าความเป็นกรดเป็นด่างเหมาะสม

๓.๓ กรณีที่เลี้ยงปลาในบ่อ หลังจากจับปลาแล้วทำการลอกเลนก้นบ่อ ตากบ่อเพื่อฆ่าเชื้อ โรคก่อนที่จะปล่อยน้ำเข้าครั้งต่อไปครั้งนี้จำเป็นต้องโรยปูนรอบบ่อผนังบ่อและก้นบ่อด้วย

๔. การแก้ปัญหาพื้นที่เป็นกรดเพื่อใช้ในการปลูกพืช ใส่ปูนลงในน้ำปริมาณ ๑ กิโลกรัมต่อน้ำ ๑ ลูกบาศก์เมตร มีการถ่ายเทน้ำเป็นครั้งคราวระบายน้ำที่เป็นกรดออกไปบำบัด และปล่อยน้ำใหม่เข้าไปพร้อมทั้งคอยตรวจสอบความเป็นกรดของน้ำเป็นระยะ

๕. การจัดการดินอินทรีย์วัตถุต่ำบนคันดินรอบบ่อเพื่อปลูกพืช การใช้ประโยชน์ที่ดินบนคันดินรอบบ่อที่มีอินทรีย์วัตถุต่ำนั้น จำเป็นต้องทำการปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างดินให้เหมาะสม โดยปฏิบัติตามขั้นตอน ต่อไปนี้

๕.๑ หว่านเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด เมื่อพืชเริ่มออกดอกหรือมีอายุประมาณ ๕๕ ถึง ๖๐ วัน ให้สับ กลบเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุและความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดิน ได้แก่ ถั่วพุ่ม ปอเทือง ถั่วพริ้ว และโสนอัฟริกัน

๕.๒ เตรียมดินให้ละเอียดสม่ำเสมอและใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกเพิ่มอินทรีย์วัตถุ แล้วปลูกพืชผักอายุสั้นที่ทำรายได้ดี ได้แก่ ผักคะน้า ผักชี ถั่วฝักยาว บวบ มะระ พริกชี้หนู กระเจี๊ยบเขียว หรือไม้ดอกบางชนิดที่สามารถเก็บผลผลิตขายได้ตลอดปี

๕.๓ เตรียมดินสำหรับปลูกไม้ยืนต้นบางชนิด เช่น มะม่วง กล้าย บริเวณคันดินขอบบ่อ โดยปรับสภาพดินบริเวณหลุมให้เหมาะสม ใส่ปุ๋ยหมักปุ๋ยคอกคลุกเคล้ากับดิน ก่อนปลูกต้นไม้แล้วคลุมโคนต้นด้วยฟางข้าว